

regarding transparency, environmental efficiency, and sustainable economic development. In adapting to the *acquis communautaire*, the Ukrainian tax system must not only ensure competitiveness within the EU internal market but also create incentives for transforming the national economy per the principles of circularity, climate neutrality, and resource efficiency. This requires rethinking traditional approaches to tax burden, reporting, and the stimulation of innovation, which is especially important in post-war recovery and global economic instability.

A promising direction for further research is the development of a new vision of transfer pricing as a tool for managing corporate tax burdens and as an element of economic security amid global turbulence.

References:

1. *Replacing the Services Sector and Three-Sector Theory: Urbanization and Control as Economic Sectors*. URL: https://www.researchgate.net/publication/325272685_Replacing_the_Services_Sector_and_Three-Sector_Theory_Urbanization_and_Control_as_Economic_Sectors (accessed 27.03.2025).

УДК 336.221:4

Мискін Юрій Ігорович,

*д.е.н., професор кафедри податкового менеджменту
та фінансового моніторингу імені Миколи Чумаченка,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,
м. Київ, Україна*

Мискіна Оксана Олександрівна,

*к.е.н., доцент кафедри адміністрування податків,
Державний податковий університет,
Ірпінь, Україна*

Іщенко Віталій Вікторович,

*к.е.н., доцент кафедри економічної політики,
маркетингу та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет,
Ірпінь, Україна*

СЕМАНТИКА ТЕРМІНУ «ОПОДАТКУВАННЯ»

Досліджуючи сутність оподаткування варто звернути особливу увагу на трактування даного терміну у нормативно-правових актах та у наукових працях провідних вчених з податкової проблематики. Аналіз законодавчої бази з проблем оподаткування дав можливість виявити відсутність трактування терміну «оподаткування» (хоча при цьому сам термін дуже часто зустрічається у змістовній частині законодавчих положень). Навіть у статті 14 Податкового кодексу України, яка має назву «Визначення понять», трактування поняття

«оподаткування» відсутнє. Разом з тим, варто зазначити, що термін «оподаткування» згадується у пунктах 14.1.135, 14.1.168, 14.1.186 та 14.1.187 цієї статті, але його сутність не розкривається.

Ця ситуація може бути зумовлена двома основними чинниками:

1) однозначним і беззаперечним розумінням терміну «оподаткування» як науковцями, так і практиками (у такому випадку достатньо внести його визначення до основних законодавчих актів);

2) недостатньою формалізованістю терміну, що вимагає чіткого визначення його сутності з подальшим відображенням у законодавстві.

Дослідження економічної літератури у контексті визначення терміну «оподаткування» засвідчило: незначну кількість наукових статей, де ґрунтовно досліджується сутність цього терміну, відсутність трактування поняття у більшості наукових праць, присвячених оподаткуванню та відсутність єдності в трактуванні поняття серед нечисленних джерел, де воно розглядається.

Відтак, доктори економічних наук Тропіна В. та Гонта О. зазначають, що «оподаткування необхідно розглядати у першу чергу як соціальний інститут, завдяки якому відбувається функціонування соціального організму країни» [1, с. 6]. Опарін В. М. під оподаткуванням розуміє «процес установалення і справляння податків» [2, с. 147]. Аналогічне за змістом визначення наведено у навчальному посібнику «Податкова політика України» під редакцією Мельника П. В., Варналія З. С. та Тарангул Л. Л., проте провідні вчені податкового спрямування такими словами («механізм перерозподілу доходів; процес установалення і справляння податків») трактують поняття «система оподаткування» [3, с. 13].

Таким чином, бачимо, що серед думок науковців відсутня єдність стосовно трактування поняття «оподаткування». Більш того, є погляди, стосовно яких поняття «оподаткування» та «система оподаткування» є синонімами. З приводу останнього відзначимо, що у науці та практиці є підходи, в яких визнається тотожність понять «система оподаткування» та «податкова система». Яскравим цьому прикладом є порівняння пункту 6.3 статті 6 Податкового кодексу України («сукупність загальнодержавних та місцевих податків та зборів, що справляються у встановленому цим Кодексом порядку, становлять податкову систему України») та останнього абзацу 2 статті Закону України «Про систему оподаткування», який з прийняттям Податкового кодексу України втратив чинність (сукупність податків і зборів (обов'язкових платежів) до бюджетів та до державних цільових фондів, що справляються у встановленому законами України порядку, становить систему оподаткування).

З наведеного матеріалу видно, що законотворень поняття «система оподаткування» та «податкова система» ототожнює. Або ж у Податковому кодексі уточнено, що наведеному визначенню відповідає поняття «податкова система», а не «система оподаткування» (про що зазначається і у працях вчених [2, с. 147; 3, с.13]). За такого підходу поза увагою у Податковому кодексі залишається сутність понять «система оподаткування» та «оподаткування».

Поняття «система оподаткування» та «податкова система» розглядаються у працях провідних вчених. Наприклад, Іванов Ю. Б., Крисоватий А. І., Кізима А.

Я. та Карпова В. В. визначають систему оподаткування як «сукупність податків і зборів, які стягуються до бюджетів та державних цільових фондів» [4, с. 26]. Воронкова О. М. розглядає систему оподаткування як «сукупність елементів, які забезпечують реалізацію процесу оподаткування (включає сукупність податкових платежів, які діють у державі, а також порядок їх нарахування і сплати, в тому числі оформлення податкової звітності)» [5, с. 19]. Це визначення підкреслює, що система оподаткування – це «сукупність елементів», тоді як оподаткування – це процес. Ця різниця є принципово важливою для визначення сутності поняття «оподаткування».

Що ж стосується трактування поняття «податкова система», то переважна більшість вчених його визначає змістовно ідентично до Податкового кодексу України. Так, Федосов В. М., Опарін В. М. і П'ятаченко Г. О. під податковою системою розуміють «сукупність установлених у країні податків, які мають бути взаємопов'язані, органічно доповнювати один одного, не входити в суперечність із системою в цілому та іншими її елементами» [6, с. 42].

Вишневський В. П. пропонує ширше трактування, визначаючи податкову систему як «не лише сукупність податкових законів, а і інститут, що включає специфічний соціальний прошарок фінансових спеціалістів; правила і традиції бухгалтерського обліку; створені державою фіскальні та фінансові установи; формальні й неформальні процедури, пов'язані з обрахуванням, сплатою і розподілом визначених законодавством обов'язкових платежів» [7, с. 9]. Воронкова О. М. також підкреслює комплексність поняття, визначаючи його як інститут «реалізації податкових відносин, який охоплює державну податкову концепцію, систему оподаткування, принципи, процедури і традиції оподаткування у державі, податковий апарат у вигляді організаційних структур та окремих працівників, які проводять податкову роботу та управлінську діяльність у сфері оподаткування, систему податкового менеджменту та нормативно-правове забезпечення податкових відносин» [5, с. 19].

Узагальнюючи, можна сказати, що поняття «податкова система» та «система оподаткування» є тотожними, оскільки обидва стосуються системи, яка забезпечує реалізацію податками своїх функцій. Однак деякі вчені розрізняють ці поняття, вважаючи, що система оподаткування – це не «сукупність податків», а «процес встановлення податків та їх справляння». На нашу думку, більш точним є підхід, згідно з яким система не може бути процесом, а отже, система оподаткування – це синонім податкової системи, тоді як процес встановлення та справляння податків є семантичною характеристикою оподаткування.

Список використаних джерел:

1. Тропіна В., Гонта О. Соціальні аспекти формування ефективної податкової політики. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2012. № 138. С. 5 – 8.
2. Опарін В. М. *Фінанси (Загальна теорія): Навч. посібник*. 2-ге вид., доп. і перероб. К. : КНЕУ, 2002. 240 с.
3. *Податкова політика України : навч. посіб.* [П. В. Мельник, З. С. Варналій, Л. Л. Тарангул та ін.]; за ред. П. В. Мельника. К. : Знання України, 2010. 505 с.

4. *Податковий менеджмент : Навчальний посібник* [Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, А. Я. Кізіма, В. В. Карпова]. Київ : Знання, 2008. 525 с.
5. *Воронкова О. М. Податковий менеджмент в Україні: особливості, проблеми, перспективи : монографія*. Ірпінь : Національний університет ДПС України, 2012. 396 с.
6. *Податкова система України : підручник* [В. М. Федосов, В. М. Опарін, Г. О. Пятаченко та ін.]; за ред. В. М. Федосова. К. : Либідь, 1994. 464 с.
7. *Вишневський В. П. Методологічні засади вдосконалення оподаткування підприємств : Дис. ... д-ра екон. наук. : спец. 08.04.01 / Валентин Павлович Вишневський. Донецьк, 1998. 410 с.*

УДК 336.02

Найденко Олексій Євгенович

*к.е.н., доцент кафедри міжнародної торгівлі,
митної справи та фінансових технологій*

*Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця,
м. Харків, Україна*

ПРОБЛЕМИ АКЦИЗНОГО ОПОДАТКУВАННЯ: ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВЕКТОР

Євроінтеграційний вектор розвитку України вимагає від держави виконання низки завдань, що передбачено Угодою про асоціацію з ЄС [1]. За підсумками 2023 року Україна виконала 89 % з запланованих Угодою завдань. Але, аналізуючи діючий Податковий кодекс України [2] та нормативно-правове забезпечення податкового процесу в Україні можна дійти висновку про наявні проблеми євроінтеграції в сфері оподаткування.

Одним із ключових податкових платежів в Україні сьогодні є акцизний податок, який включається до ціни товару.

Протягом останніх 10 років Україна доволі багато зробила для гармонізації національного акцизного оподаткування та акцизного оподаткування ЄС: оновлено класифікацію алкогольної продукції згідно законодавства ЄС; запроваджено щорічне збільшення ставок акцизного податку на тютюнові вироби (закінчилося в 2024 році); до переліку підакцизних товарів включено електроенергію та рідина для електронних сигарет; ставка акцизного податку на пиво прив'язана до його міцності. Але воєнний стан суттєво скоригував напрями податкової політики держави і на певний період часу в Україні застосовувалися пільгову ставки акцизного податку на пальне, застосовувався пільговий режим митного оформлення імпортованих транспортних засобів.

Одним із ключових рішень держави стало прийняття наприкінці 2023 року Національної стратегії доходів до 2030 року [3], яка передбачає реалізацію стратегічних цілей за напрямками «Податкова політика» та «Податкове адміністрування». Такі цілі здебільшого передбачають реалізацію не виконаних завдань Угоди про асоціацію з ЄС.